

کتابی در معرفی هنر پتینه

مهدی الماسی

هنر پتینه

پتینه چنان که در متن این کتاب به نقل از فرهنگ هنرهای تجسمی آمده به معنی «بافت و رنگ یا جرمی است که بر اثر گذشت زمان و به مرور اکسید شده و عوامل طبیعی بر شیء اثر گذاشته و باعث تغییر رنگ و ایجاد بافت (تخریب جنس) و ایجاد زنگار باشد. برای مثال: زنگار مفرغ به رنگ سبز و زنگار آهن به رنگ آخرا می‌باشد.»

اما پتینه‌کاری و هنر پتینه به هنری گفته می‌شود که: «هدف آن ایجاد تنوع رنگی یا کهنه‌کاری شی موردنظر است - به عبارت دیگر هر جسمی را که بتوان با ایجاد بافت و به‌کارگیری رنگ به آن نمایی کهنه و فرسوده و یا اکسید شده داد، در آن پتینه‌کاری انجام شده است. در واقع پتینه هنر نشان دادن فرسودگی، خوردگی و کهنگی بافت و رنگ اشیاء ساخته شده (مجسمه، کوزه، ظروف، قاب عکس و...) و حتی فرم‌های مدرن می‌باشد.»

از هنر پتینه‌کاری می‌توان علاوه بر کهنه‌نمایی اشیاء در طراحی و تزیین داخلی محل زندگی نیز استفاده کرد. زمانی تزئین خانه و محل زندگی منحصر به افراد متخصصی بود که در چنین زمینه‌ها به صورت حرفه‌ای فعالیت می‌کردند اما اکنون افراد علاقه‌مند به هنر پتینه می‌توانند به سبک خاص و با ذوق خود فوت و فن این هنر را بیاموزند و تزیین محل کار یا زندگی‌شان را به شیوه دلخواه سامان دهند. هر فردی با توجه به گرایش‌ها، ویژگی‌های شخصی و روحیات خاص خویش برخوردی متفاوت با دنیای رنگ و بافت دارد. بنابراین در پتینه، شیوه کار و نحوه انجام آن نیز با توجه به همین علایق متفاوت است. طوری که برخی افراد به سطوح صیقلی تمایل دارند و بعضی نیز علاقه‌مند به بافت‌های ضخیم و زبر هستند، عده‌ای رنگ‌های گرم را دوست دارند و گروهی نیز رنگ‌های خاموش و سرد را.

بخش‌های مختلف کتاب

کتاب هنر پتینه کتابی آموزشی است و مؤلف محترم سعی کرده تا حد ممکن علاقه‌مندان را با مبانی و اصول کار این هنر آشنا سازد. این کتاب به‌طور کلی از شش بخش تشکیل شده است که به ترتیب عبارت‌اند از: ۱. شناخت رنگ و کاربرد آن در هنر پتینه، ۲. حلال‌ها و مدیوم‌ها، ۳. جنسیت شی پتینه شده، ۴. ابزار کار، ۵. بافت و انواع آن، ۶. مرمت آثار شکسته شده و ساخت مجدد آن‌ها.

در معرفی این کتاب‌ها نگاهی به ۶ بخش آن خواهیم داشت و این نوشته در حقیقت به نوعی مرور مطالب کتاب و خلاصه‌ای از آن خواهد بود.

شناخت رنگ و کاربرد آن در هنر پتینه

مؤلف در این بخش به معرفی انواع رنگ‌های مورد استفاده در هنر پتینه پرداخته است و با ذکر خواص و حلال‌های آن‌ها و همچنین نکات آموزشی درباره نحوه رنگ‌آمیزی با آن‌ها کوشیده تا مخاطبان کتاب را با ویژگی هر نوع رنگ آشنا کند. رنگ‌های معرفی شده در این بخش شامل این موارد است:

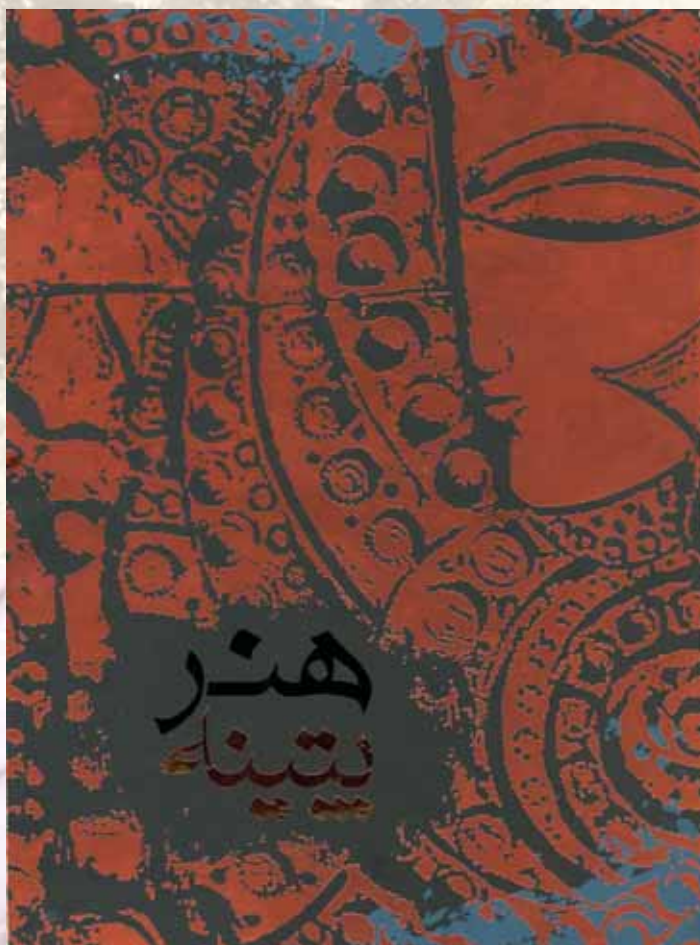
۱. جوهر رنگ که از آن‌ها به عنوان آستر و زیر رنگ استفاده می‌شود و حلال آن‌ها تینر فوری یا الکل صنعتی است.
۲. پودر رنگ که شامل پودر رنگ‌های معدنی و شیمیایی است و می‌توان آن‌ها را با انواع حلال‌ها شامل آب، تینر و تینر روغنی به‌کار برد. از خواص این پودر رنگ‌ها امکان ترکیباتشان با رنگ‌های روغنی و گواش است که جسمیت و غلظت رنگ به‌کار رفته را نیز بالا می‌برند.

۳. رنگ روغنی که شامل رنگ‌های روغنی صنعتی و ساختمانی و رنگ‌های روغنی مناسب هنر نقاشی است و هم‌چنین شاپان و ضدزنگ، که هر کدام از آن‌ها دارای ویژگی‌هایی هستند.

پتینه هنر نشان دادن فرسودگی، خوردگی و کهنگی بافت و رنگ اشیاء ساخته شده (مجسمه، کوزه، ظروف، قاب عکس و...) و حتی فرمهای مدرن می باشد

ایجاد بافت در هنر پتینه امری خلاقه محسوب می شود و تا حد زیادی به قدرت تجسم هنرمند بستگی دارد

هنر پتینه،
زهرا رسول زاده نمین،
تهران،
ناشر: مؤلف،
سال نشر ۱۳۸۶،
۱۱۵ صفحه، مصور.

۴. رنگ پلاستیک که قابلیت پوشاندگی بالا دارد و محلول آن آب است.
۵. رنگ اکرولیک که سریع تر از رنگ های دیگر خشک می شود و محلول در آب است و پوشاندگی بالایی دارد.
۶. رنگ ماشین که خاصیت ضدآب دارد و حلال آن تینر فوری است، به سرعت خشک می شود و پوشاندگی بالایی دارد.
۷. رنگ ویترای که دارای شفافیت بوده و در رنگ آمیزی سطح شیشه، مس و آلومینیوم استفاده می شود و حلال آن نیز استون یا تینر فوری است.
۸. مرکب رنگی که حلال آن آب است.
۹. لاک الکل که حلال آن الکل اتیلن است و در صنعت و هنر چوب، فلز، سفال به عنوان زیر رنگ استفاده می شود.
۱۰. رنگ اسپری که به صورت آماده به فروش می رسد.

حلال ها

حلال ها یا رقیق کننده ها، مایعاتی هستند که به رنگ اضافه می شوند و نقش رقیق کننده، پاک کننده یا روشن کننده را دارند. انواع حلال ها و مورد استفاده آن ها چنین است:
۱. تینر فوری، مناسب برای انواع لاک های فوری، پلی استر، رنگ ماشین و به طور کلی رنگ های چرب.
۲. تینر روغنی، مناسب برای شاپان، روغن جلد و قیر.
۳. روغن بزرک، مناسب برای رنگ های ساختمانی، ضدزنگ، رنگ های تیوبی و جلادادن سطح چوب (زمان خشک شدن آن طولانی است).
۴. تراتین، مناسب برای رنگ های روغنی و همچنین جلادادن و درخشنده کردن سطح کار.
۵. اسکاتیف که به رنگ قهوه ای تیره بوده و خاصیت چسبندگی دارد.
۶. الکل، مناسب برای تمیز کردن سطح فلزات و رقیق کردن لاک جامد.

جنسیت شیء پتینه شده

هر شیء که پتینه می شود دارای جنسی است که باید متناسب با آن (فلز، چوب، کاغذ، شیشه و غیره) موادی انتخاب و کار انجام شود؛ به خصوص برای رنگ کاری باید آستر و زیر رنگ های مناسبی را برگزید که مهم ترین این زیر رنگ ها و محل استفاده آن ها چنین است:
۱. لاک الکل که برای صیقلی کردن سطح کار استفاده می شود و برای ساخته های سفالی، چوبی و گچی مناسب است.
۲. روغن بزرک که خاصیت نفوذپذیری بالایی دارد و برای ساخته های چوبی و سفالی مناسب است.

۳. روغن الیف که قابلیت چسبندگی خوبی دارد و برای ساخته های چوبی و سفالی و گچی مناسب است.
۴. شاپان که به آن جوهر رنگ روغنی نیز می گویند و آستر مناسبی برای کهنه کاری و آنتیک کاری است که به دلیل غلظت بالا به صورت رقیق شده به کار می رود.

ابزار کار

در هنر پتینه کاری هم چون هر هنر دیگری ابزار و موادی به کار برده می شود که مهم ترین آن ها عبارتند از:
۱. انواع قلم موها، ۲. دستمال و پارچه هایی با بافت های مختلف، ۳. انواع اسفنج، ۴. رنگ پاش یا اسپری، ۵. سیم ظرف شویی، ۶. سمباده زبر و نرم، ۷. دستکش، ۸. کاردهای مختلف، ۹. اکلیل، ۱۰. تکمیل کننده ها (کیلر، روغن جلا، موم عسل)، ۱۱. انواع چسب ها (چسب چوب، سریش، چسب کاغذ دیواری، چسب سرامیک و...)

بافت و انواع آن

ایجاد بافت در هنر پتینه امری خلاقه محسوب می شود و تا حد زیادی به قدرت تجسم هنرمند بستگی دارد. برای ایجاد بافت از تکنیک ها و فوت و فن های مختلفی استفاده می شود که تجربه هر یک از این تکنیک ها در ایجاد مهارت و بالابردن قدرت خلاقه هنرمند نقش شایانی دارد. در کتاب هنر پتینه، هشت نوع بافت معرفی شده است و طرز ایجاد آن ها توضیح داده شده است. به دلیل اهمیت ایجاد بافت در کارهای پتینه این بخش از مهم ترین بخش های کتاب به شمار می رود که با توجه به مطالب آن فهرستوار به انواع بافت اشاره ای می کنیم:
۱. ایجاد بافت با مواد و مصالح پودری؛ این نوع بافت با مواد و مصالحی درست می شود که دارای دانه بندی های ریز هستند نظیر پودر مل، پودر سیمان، پودر سنگ، خاک نسوز و خاک اره. این مواد به طور معمول با چسب چوب و آب به صورت مواد مایع رقیق یا خمیری درمی آیند و جهت مالیدن بر روی سطوح آماده می شوند، پس از مالیدن این مواد بر روی سطوح مختلف می توان به وسیله کاردک، یا گونی نقوشی را بر سطح آن ها پدید آورد.
۲. ایجاد بافت به وسیله الیف؛ برای این نوع بافت از انواع پارچه، طناب، حصیر یا چرم و گونی و تنظیف استفاده می شود. برای چسباندن این مواد و ایجاد بافت های مختلف معمولاً چسب چوب رقیق و غلیظ به کار می رود. ابتدا بر سطح مورد نظر چسب چوب غلیظ می زنند سپس بر روی آن پارچه را با حالتی چین و چروک دار قرار می دهند و روی پارچه یک لایه چسب چوب رقیق می مالند.

درست کرد. خاک و آب و کاه را با هم مخلوط و چند قاشق چسب چوب به آن اضافه می‌کنیم و سپس روی سطح موردنظر می‌مالیم. ۸. ایجاد بافت با آینه و شیشه؛ این بافت با استفاده از آینه، شیشه رنگی خرد شده و چسب چوب غلیظ ایجاد می‌شود.

معرفی تکنیک‌های متنوع در هنر پتینه کاری

بخش تکنیک‌های هنر پتینه کاری مهم‌ترین بخش این کتاب است و مؤلف روش هر تکنیک را به خوبی شرح و توضیح داده است. پیشنهاد ما این است که برای آشنایی با این روش‌ها رجوع به کتاب بهترین کار برای علاقه‌مندان به هنر پتینه کاری است. فهرست تکنیک‌هایی که در کتاب به تفصیل معرفی شده‌اند به این ترتیب است:

۱. رنگ‌آمیزی چرک، ۲. رنگ‌آمیزی شسته، ۳. آنتیک کاری، ۴. پتینه فلزات، ۵. پتینه شیشه، ۶. پتینه کاری با ورق طلا، ۷. دکوپاژ، ۸. پتینه سنگ‌نما، ۹. کهنه کاری سفال، ۱۰. تکنیک ایجاد ترک، ۱۱. پتینه چوب، ۱۲. تکنیک کار با موزاییک، ۱۳. پتینه برنز، ۱۴. رنگ‌شویی، ۱۵. پتینه و ۱۶. روش استنسیل.

۳. ایجاد بافت به وسیله کاغذ؛ در این نوع بافت از انواع کاغذ به صورت چین خورده و چروک داده شده برای ایجاد بافت استفاده می‌شود؛ کاغذهایی نظیر دستمال کاغذی، روزنامه، کاغذ برش و پوستی، فویل و... چسباندن کاغذها هم به سلیقه دلخواه و به وسیله چسب چوب رقیق و غلیظ صورت می‌گیرد.
۴. ایجاد بافت با دانه‌های مختلف؛ این بافت از ماسه‌ها، سنگ‌ها و شن‌ها ایجاد می‌شود و برای چسباندن سنگ‌ها نیز از چسب چوب رقیق و غلیظ استفاده می‌شود.
۵. ایجاد بافت با انواع بتونه‌ها؛ نظیر بتونه جسو و بتونه چوب که به صورت آماده به فروش می‌رسند. بتونه‌ها را با دست یا با کاردک بر روی اجسام، حجم و بوم‌ها می‌کشند.
۶. ایجاد بافت با انواع خمیر؛ نظیر خمیر فرپوژه، خمیر نمکی، خمیر نماکهنه و خمیر گل سرامیک و خمیر نماعتیقه. درست کردن هر کدام از این خمیرها دستورالعمل خاصی دارد.
۷. ایجاد بافت با کاهگل؛ برای ایجاد بافت روی ظروف یا قاب یا دیوار و حتی بوم استفاده می‌شود. در این بافت هر چه قشر کاهگل نازک‌تر باشد، ترک‌های ایجاد شده ریزتر خواهد شد. این بافت را با خاک رس، آب، کاه، چسب چوب یا سریش می‌توان

